

COMMUNICATIE OVERHEIDSSSENSOREN

RICHTLIJN OP BASIS VAN
BEHOEFTE VAN BURGERS

Programma webinar

Wat bespreken we?

- Intro
- Probleemstelling
- Hoe en met wie gaan we het oplossen?
- Wetenschappelijke onderbouwing van de richtlijn
- Ontwikkeling richtlijn & validatie
- Hoe nu verder?
- Hoe kun je zelf met deze richtlijn aan de slag?
- Vragen

OPENING

Waarom moeten overheden aan de slag met de communicatierichtlijn sensoren?

Thijs Turel - AMS Institute & lead
Responsible Sensing Lab

Responsible
Sensing Lab

Slimme steden steeds meer invloed op je leven

Democratisch debat blijft achter

Bewustzijn begint op straat

Communicatie om bewustzijn over het gebruik van sensoren en daarmee ook de inspraak / tegenspraak en initiatief van burgers te vergroten.

Maar hoe doe je dat?

Een standaard helpt voor begrijpelijkheid

Australia

Laos

Qatar

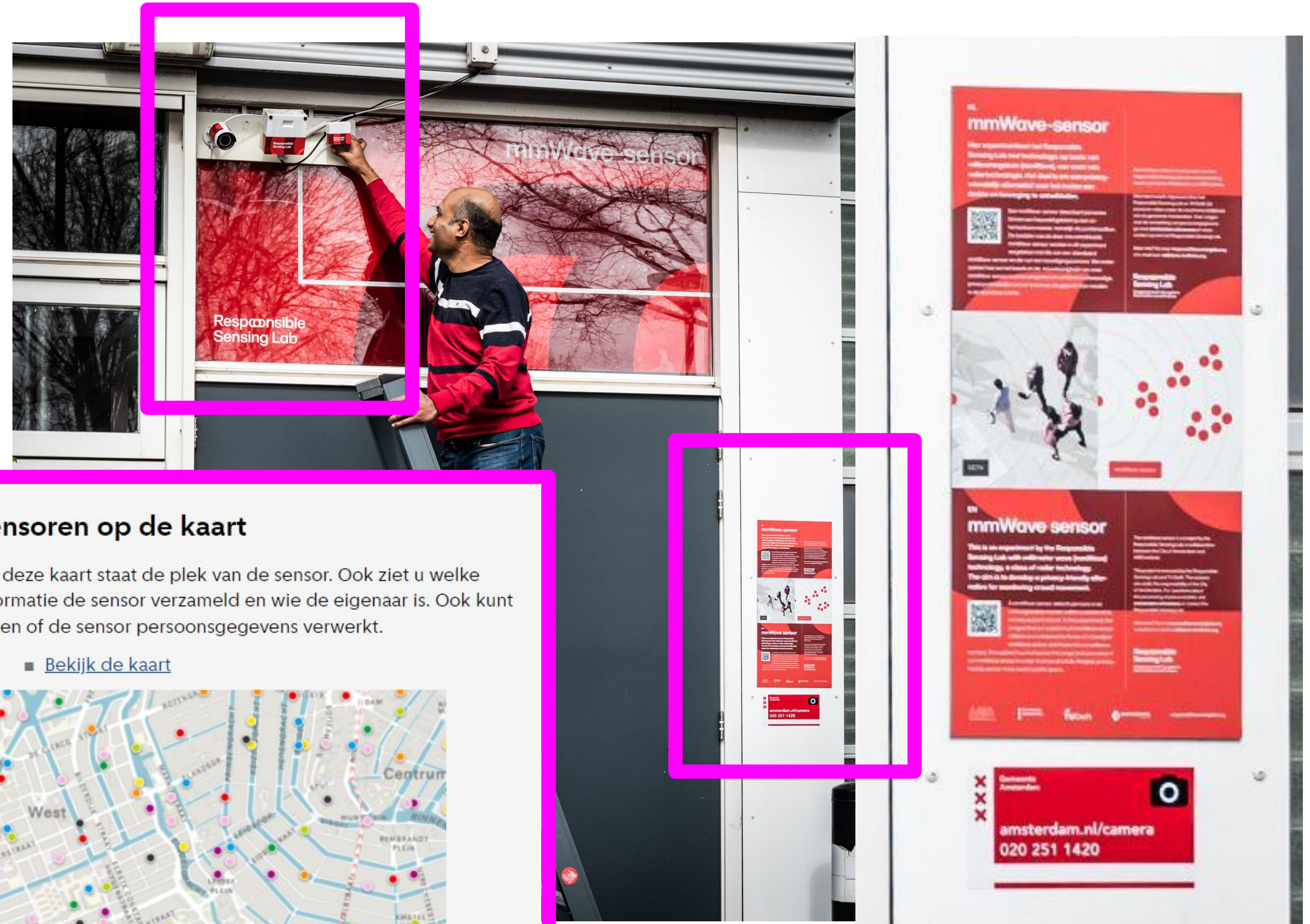

<https://www.frontsigns.com/blog/the-difference-of-world-traffic-signs/>

Wat zouden we dan wel willen?

Communicatie om bewustzijn over het gebruik van sensoren en daarmee ook de inspraak en tegenspraak van burgers te vergroten.

Communicatie rondom deze sensor op het Marineterrein is goed voorbeeld. Maar niet haalbaar voor elke sensor in de stad

Het consortium

Het consortium is gestart door het Responsible Sensing Lab; een initiatief van gemeente Amsterdam en het AMS Institute.

- Gemeente Amsterdam
- Gemeente Den Haag
- Gemeente Utrecht
- Gemeente Rotterdam
- Provincie Noord Brabant
- VNG

In samenwerking met TU Delft.

**Responsible
Sensing Lab**

Muzus ingeschakeld om een standaard te ontwikkelen

Landelijke communicatierichtlijn overheidssensoren in de openbare ruimte

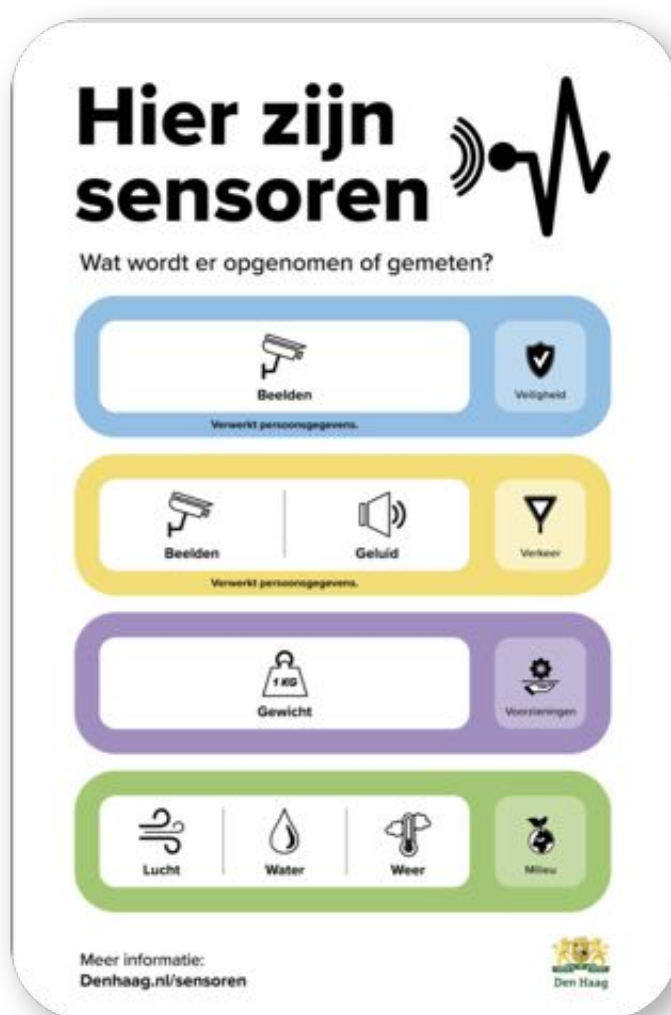
Inhoudsopgave | Introductie | Noodzakelijk | Aanvullend | Onderbouwing

Overzicht

1. Fysieke elementen van communicatie

Stickertjes communiceren bij de sensoren wat ze doen. De hoofdboodschap omschrijft het middel. Daarnaast wordt het doel gecommuniceerd. Dit wordt gedaan aan de hand van kleur, tekst en icoon.

Gebiedsborden communiceren welke sensoren er worden ingezet in een bepaald gebied. Zowel op thema niveau (wat is het doel van de sensor), als op sensortype (welke sensoren worden er ingezet). Het laat ook samenwerkingen in eigenaarschap zien.

Een brief communiceert voor inwoners wat er in hun buurt gaan veranderen. Dit moet laagdrempelig en lokaal gecommuniceerd worden (met foto). Het moet geen brief zijn die mensen nog moeten openen.

2. Landingspagina sensoren

Wanneer mensen meer informatie op willen zoeken, worden ze altijd doorverwezen naar de landingspagina voor het sensoren register van diens gemeente. Hier komen de iconen en de kleuren van de sensoren terug. Zo wordt een duidelijke doorverwijzing gefaciliteerd.

3. Iconen, categorieën, kleur

Alle sensoren zijn ingedeeld op de onderstaande categorieën. Iedere categorie heeft een icoon en een kleur. Per sensortype zijn er ook iconen.

Sensordoelen

Sensortype

ACHTERGROND

Leidt meer transparantie van de overheid
tot meer vertrouwen van de burger?

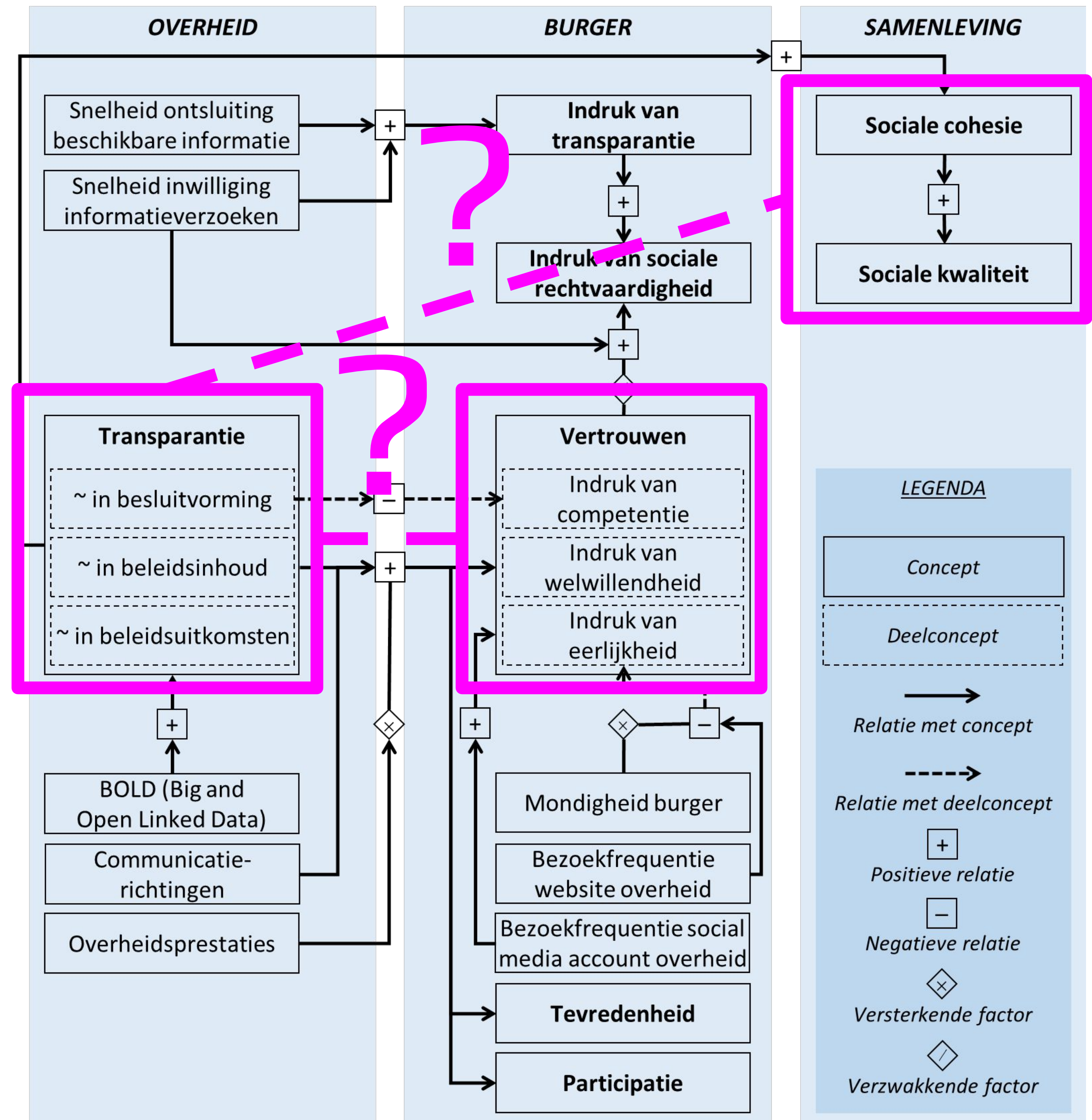
dr Pieter van Langen

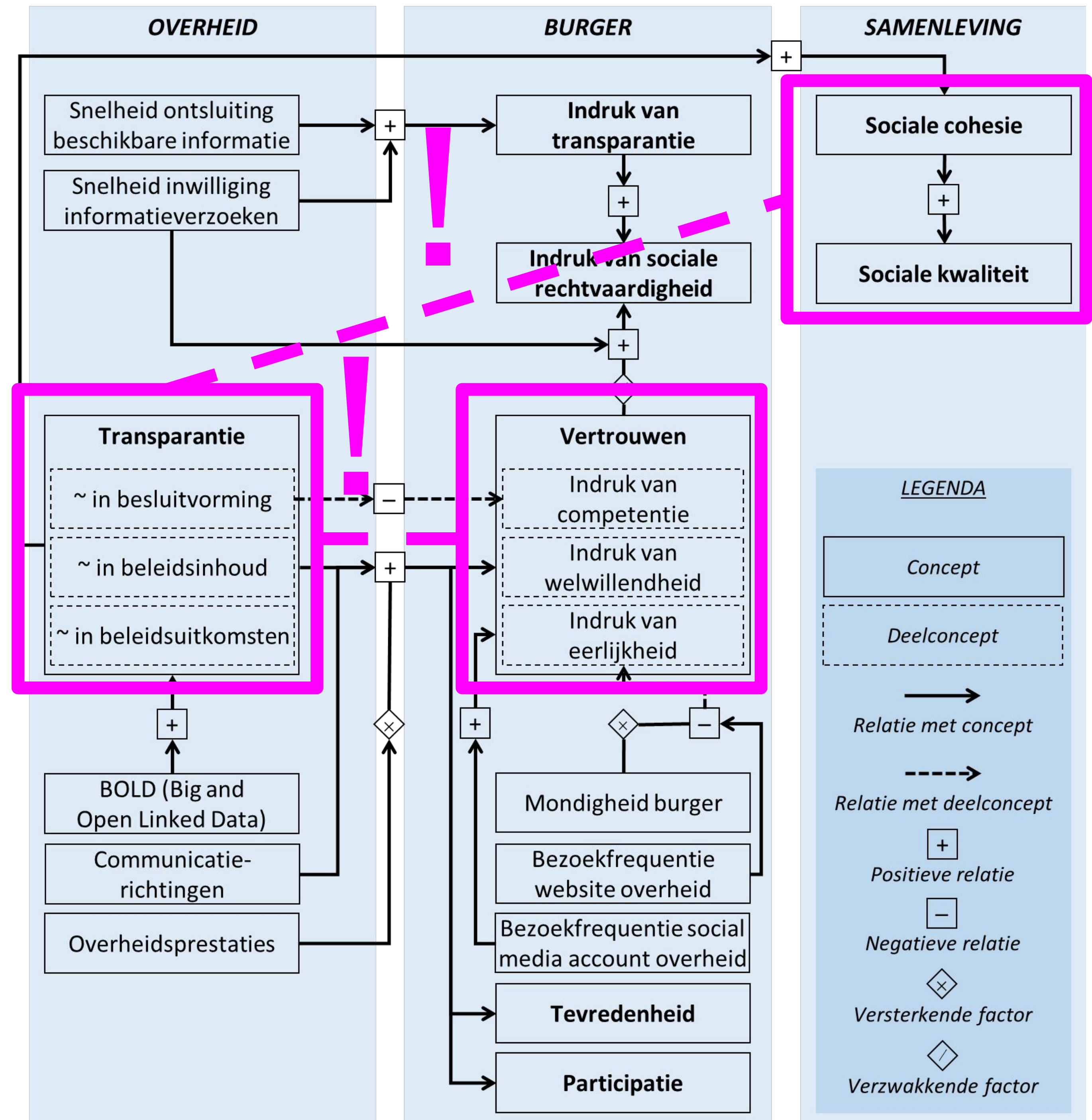
Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Overheden willen transparant zijn, maar leidt meer transparantie tot meer vertrouwen van de burger?

Er is weinig wetenschappelijk onderzoek naar factoren in de communicatie en interactie die specifiek betrekking hebben op sensoren. Daarom hebben we breder gekeken. Daarbij hebben we ook gekeken naar effecten van transparantie op de samenleving.

Meer transparantie leidt over het algemeen tot meer vertrouwen, maar er zijn uitzonderingen.

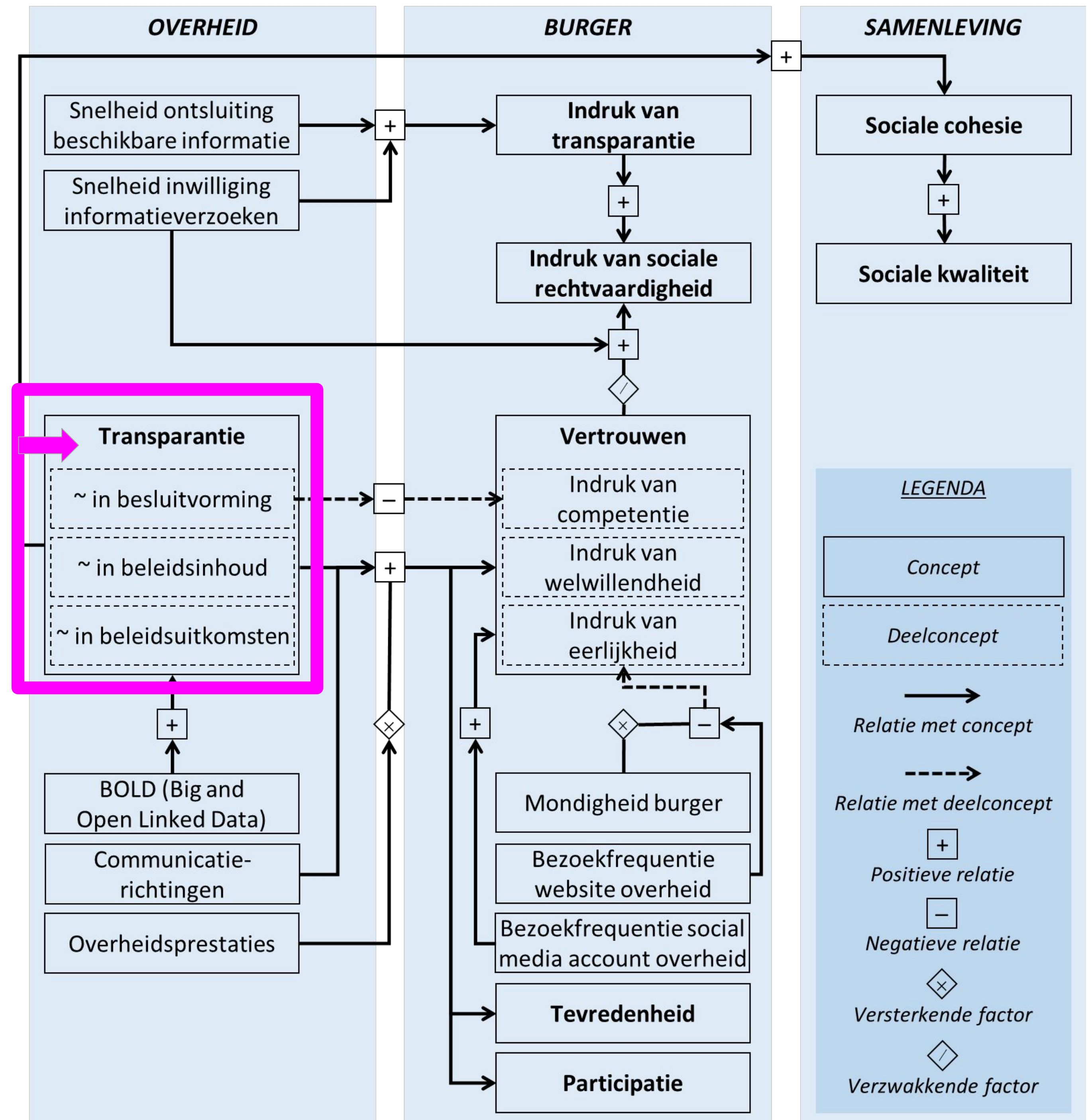

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Transparantie:

De beschikbaarheid van informatie over een organisatie waarmee externe actoren de interne werking of prestaties van die organisatie kunnen monitoren.

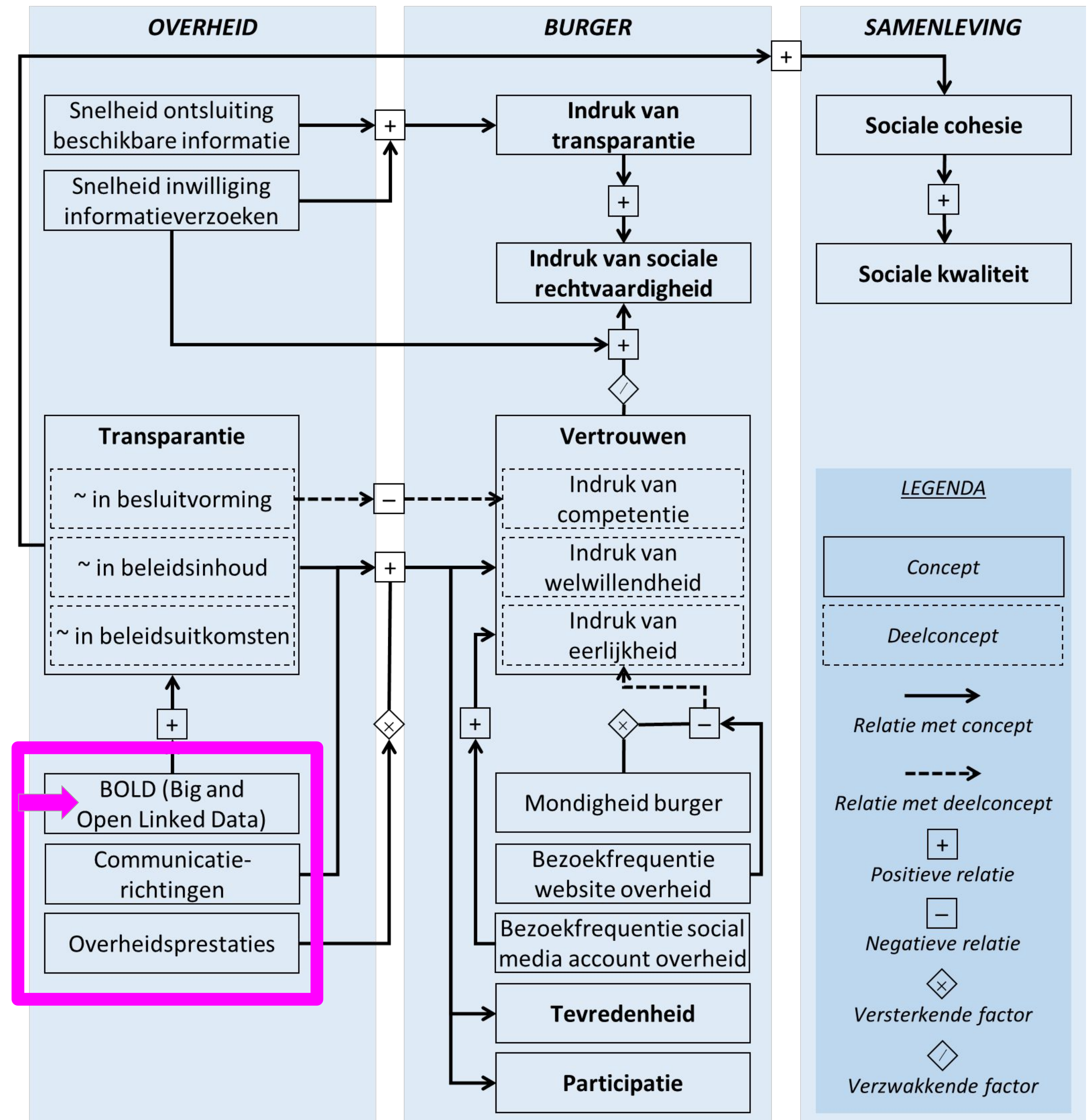
Grimmelikhuijsen, S., Porumbescu, G., Hong, B. & Im, T. (2013). The effect of transparency on trust in government: a cross-national comparative experiment. *Public Administration Review* 73(4): 575–586.

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Big and Open Linked Data:
Grote volumes gekoppelde data
die door iedereen kan worden
benaderd, gebruikt en gedeeld
om nieuwe inzichten op te doen.

Anthopoulos, L. & Janssen, M. (2022).
Business model canvas for big and
open linked data in smart and circular
cities: findings from Europe. *Computer*
55(12): 119–133.

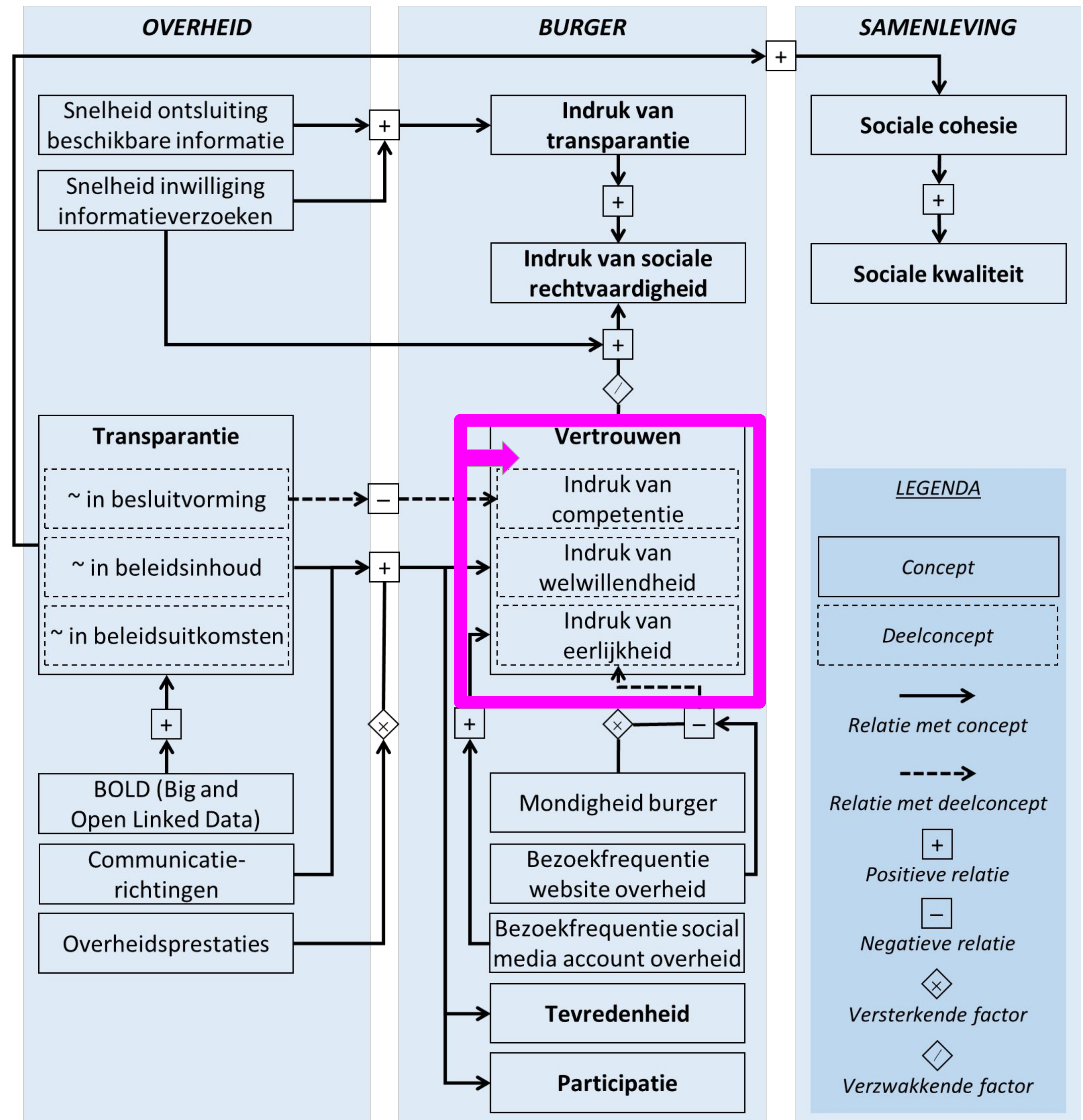

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Vertrouwen:

Het voornemen van actoren om kwetsbaarheid te accepteren, gebaseerd op positieve verwachtingen van de intenties of het gedrag van een ander.

Grimmelikhuijsen, S., Porumbescu, G., Hong, B. & Im, T. (2013). The effect of transparency on trust in government: a cross-national comparative experiment. *Public Administration Review* 73(4):575–586.

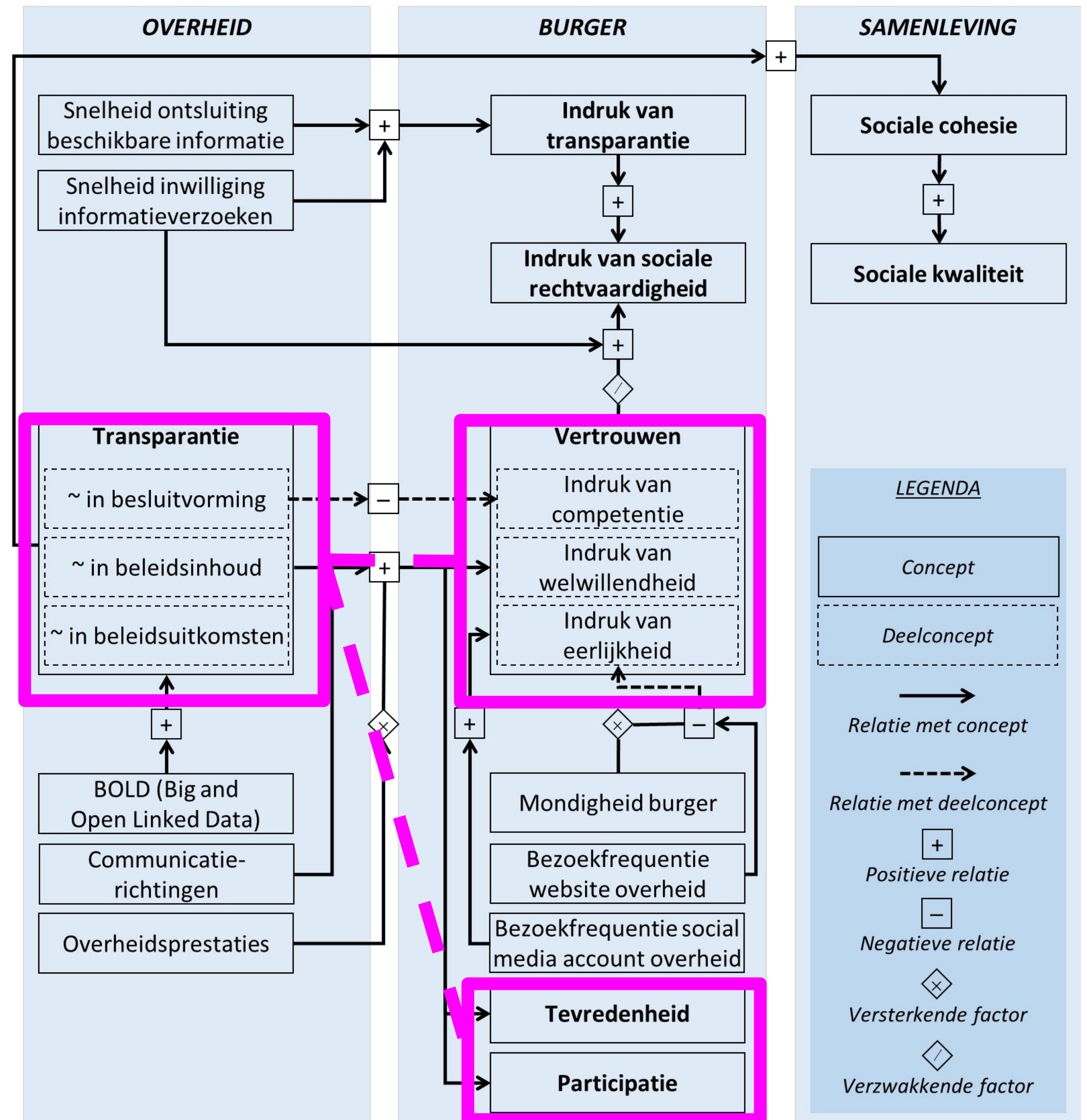

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Transparantie van de overheid bevordert in het algemeen **vertrouwen**, **tevredenheid** en **participatie** van de burger.

Meer transparantie leidt soms echter tot minder vertrouwen:

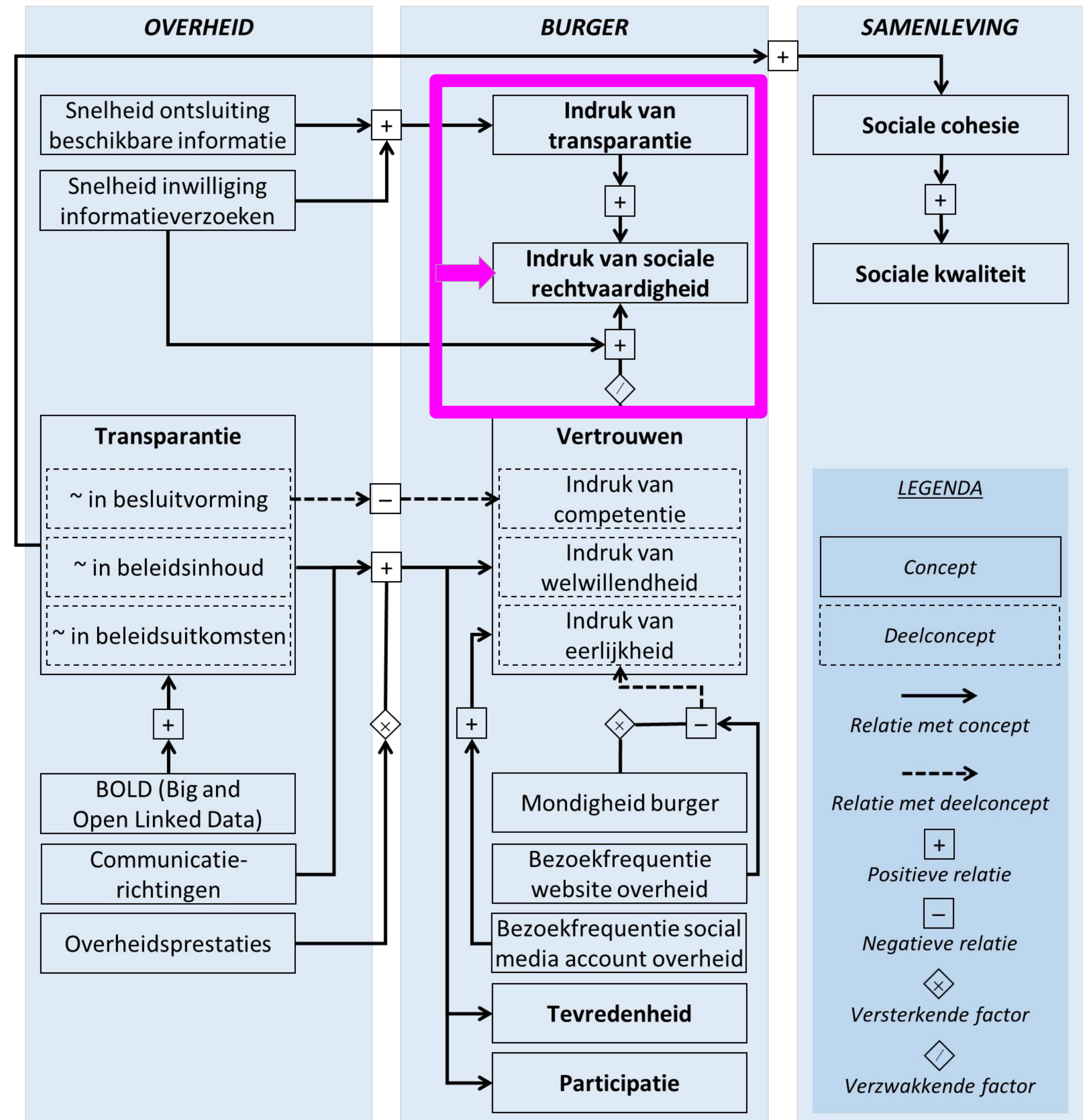
- Bij uitgebreidere uitleg (bijv. toelichting op besluitvorming).
- Bij burgers die vaker websites dan social media accounts van de overheid bezoeken.

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

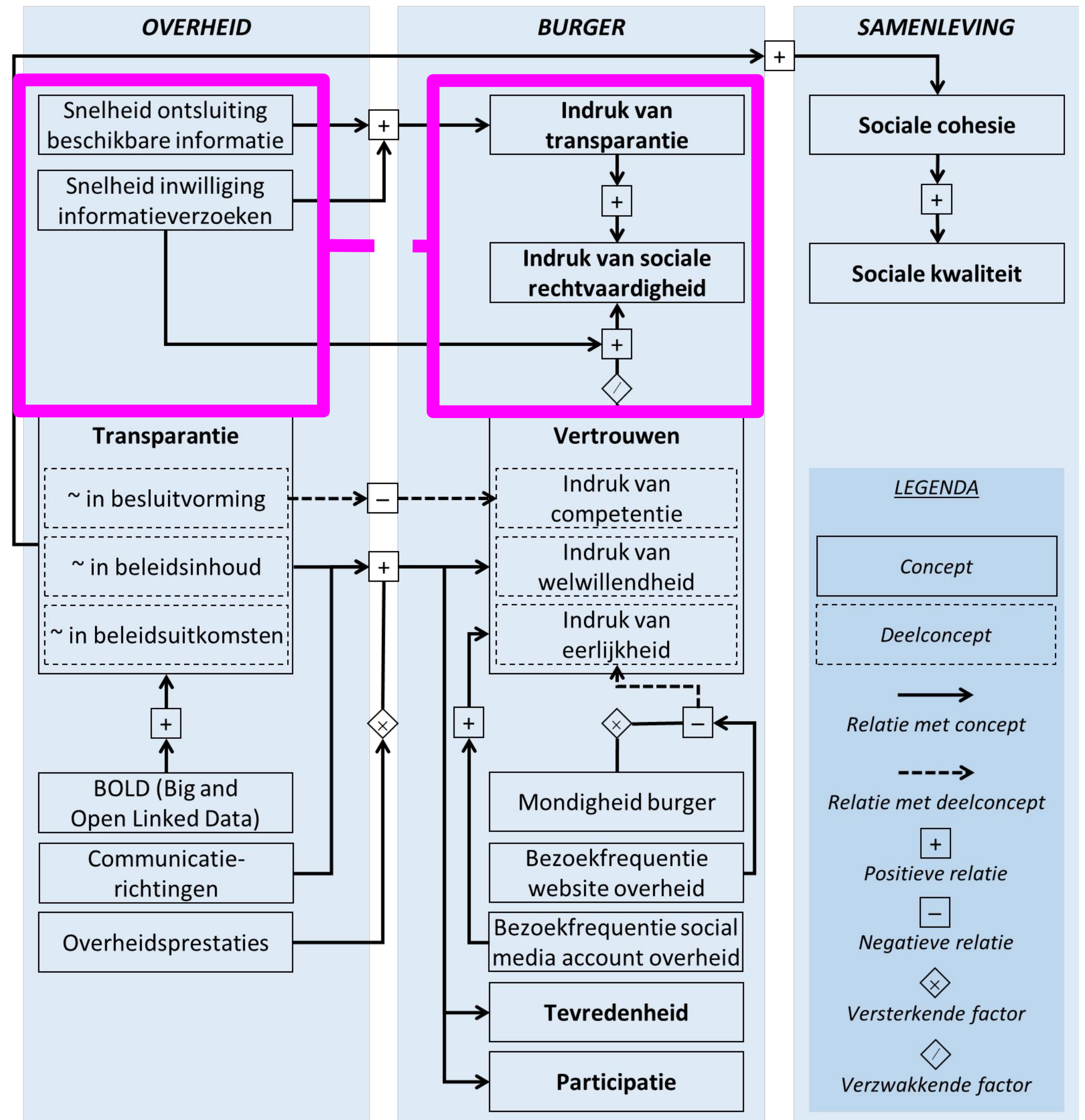
Sociale rechtvaardigheid:
Gelijke behandeling van burgers:
eerlijkheid, rechtschapenheid en
billijkheid.

Wu, W., Ma, L. & Yu, W. (2017).
Government transparency and
perceived social equity: assessing the
moderating effect of citizen trust in
China. *Administration & Society*
49(6):882–906.

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

In de informatievoorziening beïnvloedt de **snelheid van handelen** hoe **transparant** en **sociaal rechtvaardig** de burger vindt dat de overheid is.

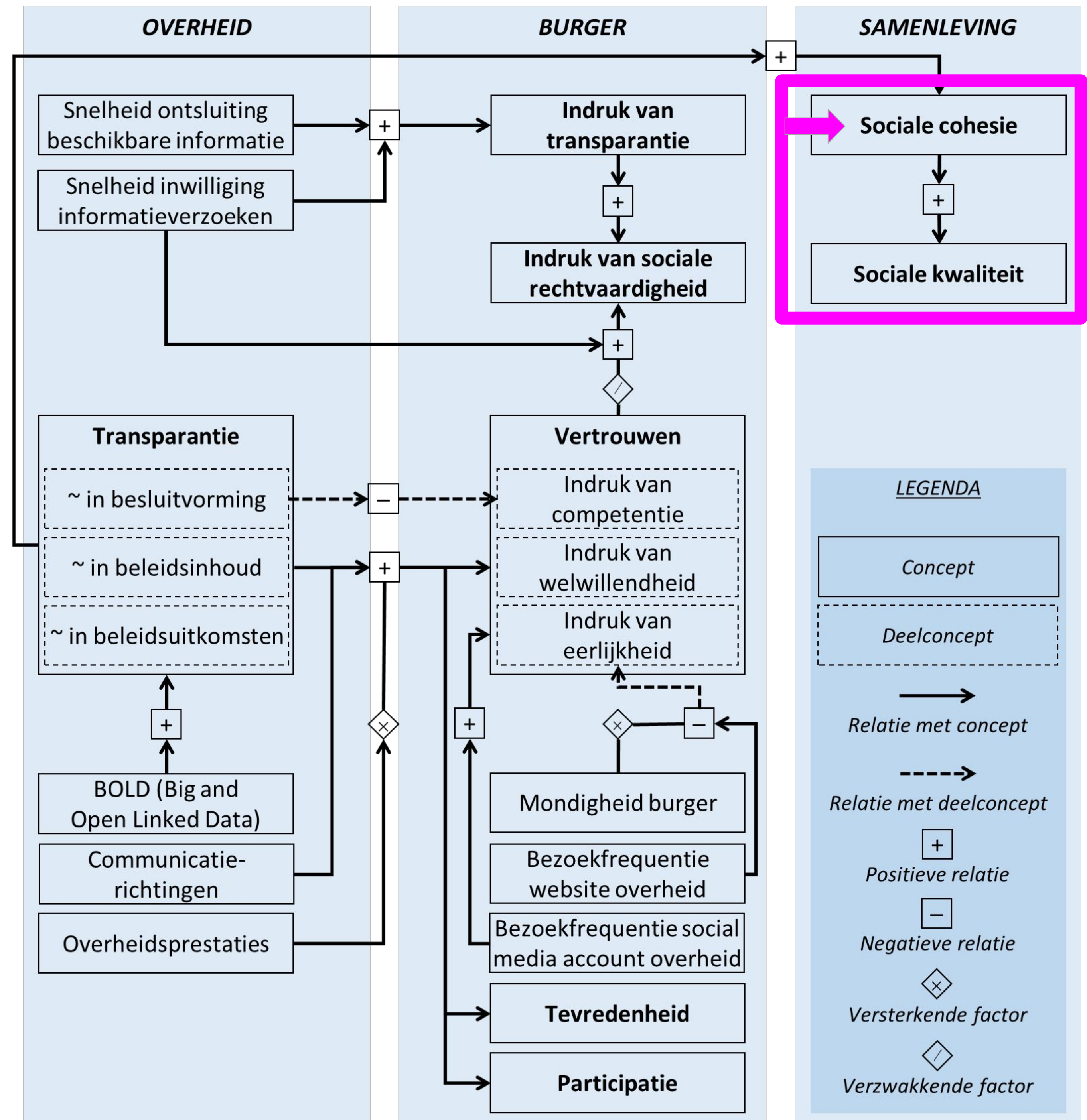

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Sociale cohesie:

Vertrouwen en gelijkwaardigheid tussen verschillende sociale klassen: algemeen vertrouwen in anonieme anderen, vertrouwen in sociale regels en instituties en gemeenschapsgevoel.

Yee, J. & Chang, D. (2009).
Transparency, a key factor to improve social cohesion: a review of the Korean experience in the context of social quality research. *Development and Society* 38(2):259–275.

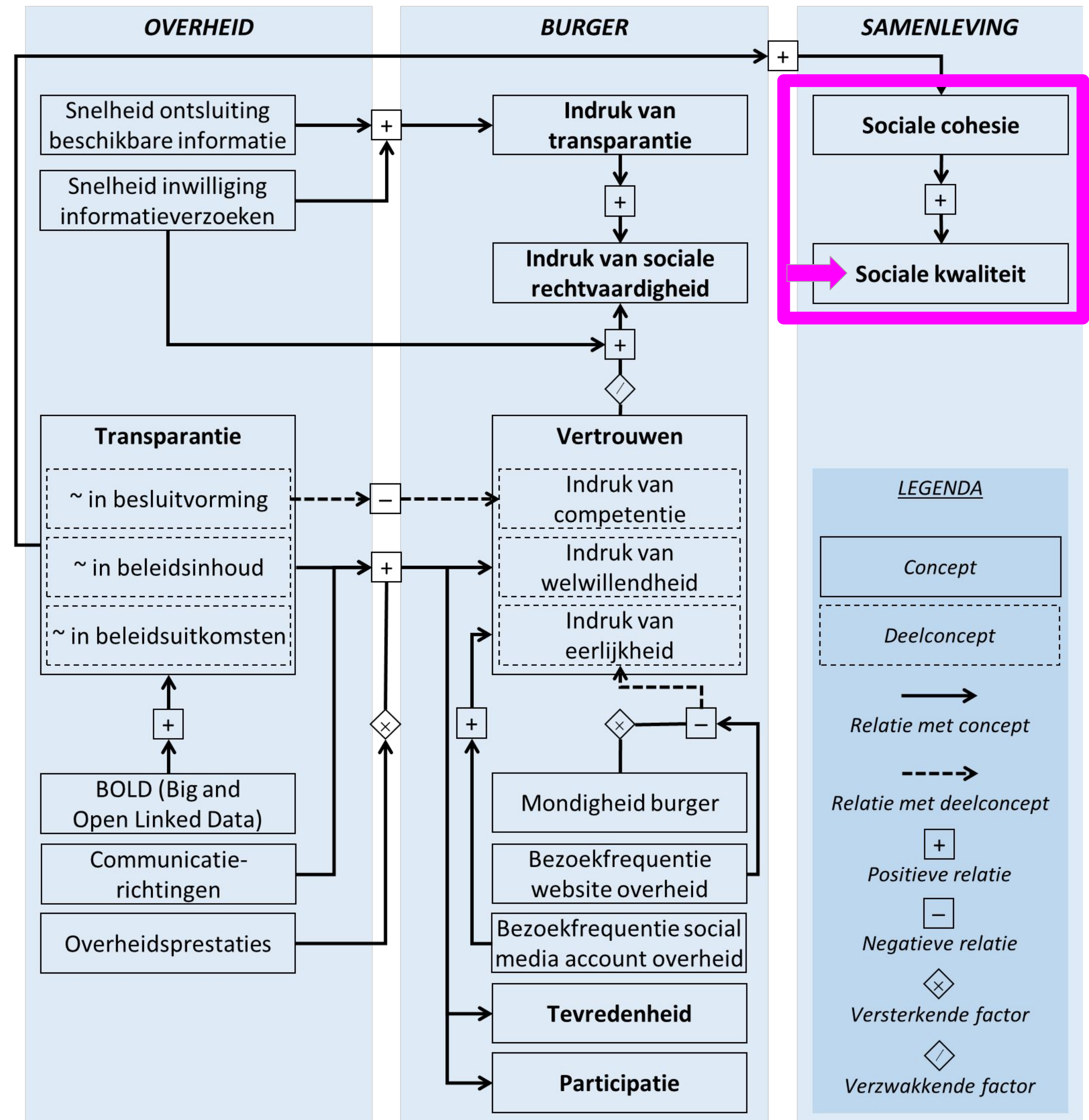

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Sociale kwaliteit:

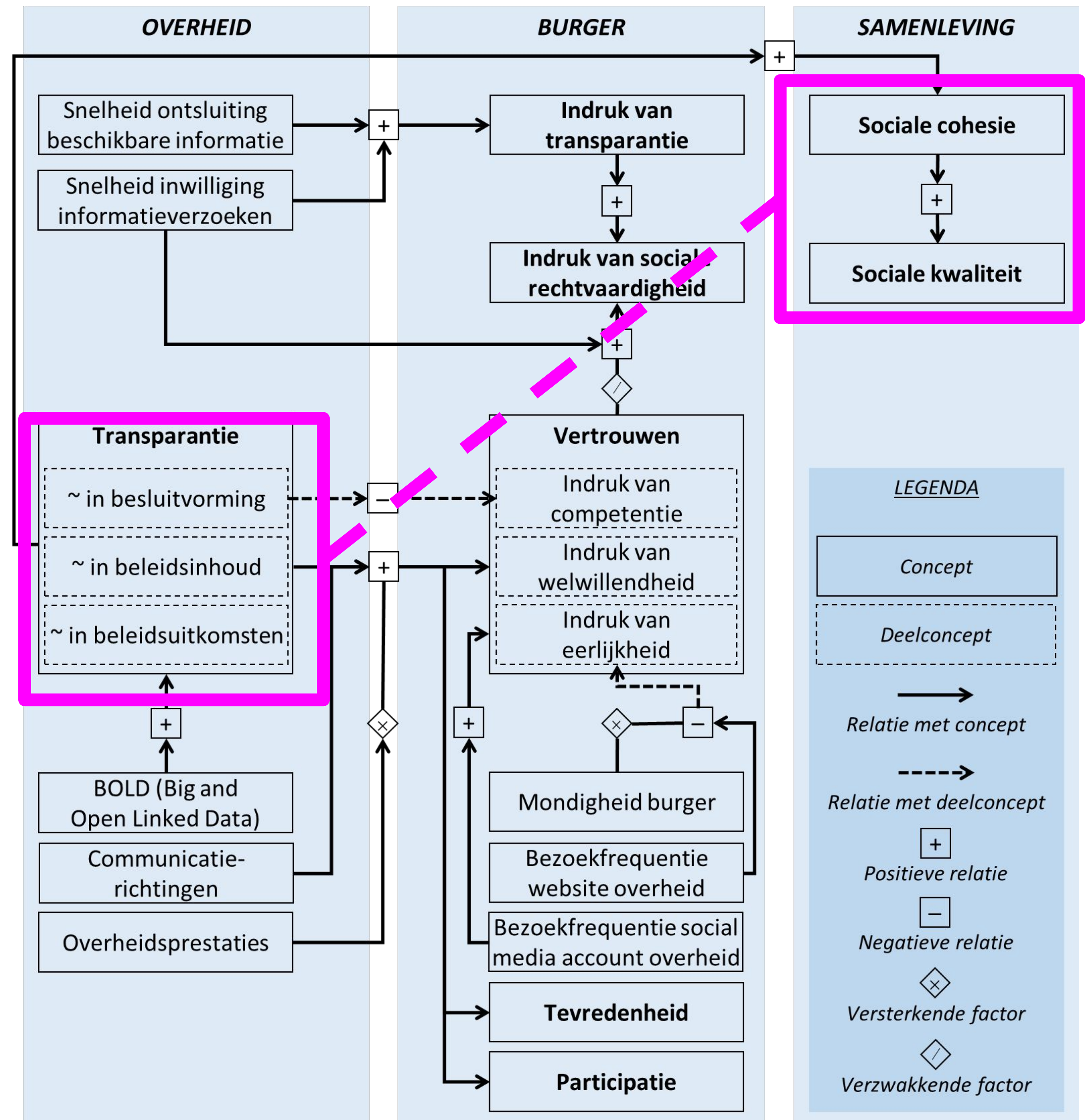
De mate waarin mensen zichzelf kunnen verwezenlijken en kunnen deelnemen aan collectieve identiteiten: sociale emancipatie, inclusie en cohesie en sociaal-economische zekerheid.

Yee, J. & Chang, D. (2009).
Transparency, a key factor to improve social cohesion: a review of the Korean experience in the context of social quality research. *Development and Society* 38(2):259–275.

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

Transparantie van de overheid bevordert de **sociale cohesie** en **sociale kwaliteit** van de samenleving.

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

We hebben bij enkele casussen in Nederland gekeken in hoeverre ze rekening houden met deze relaties en mediators:

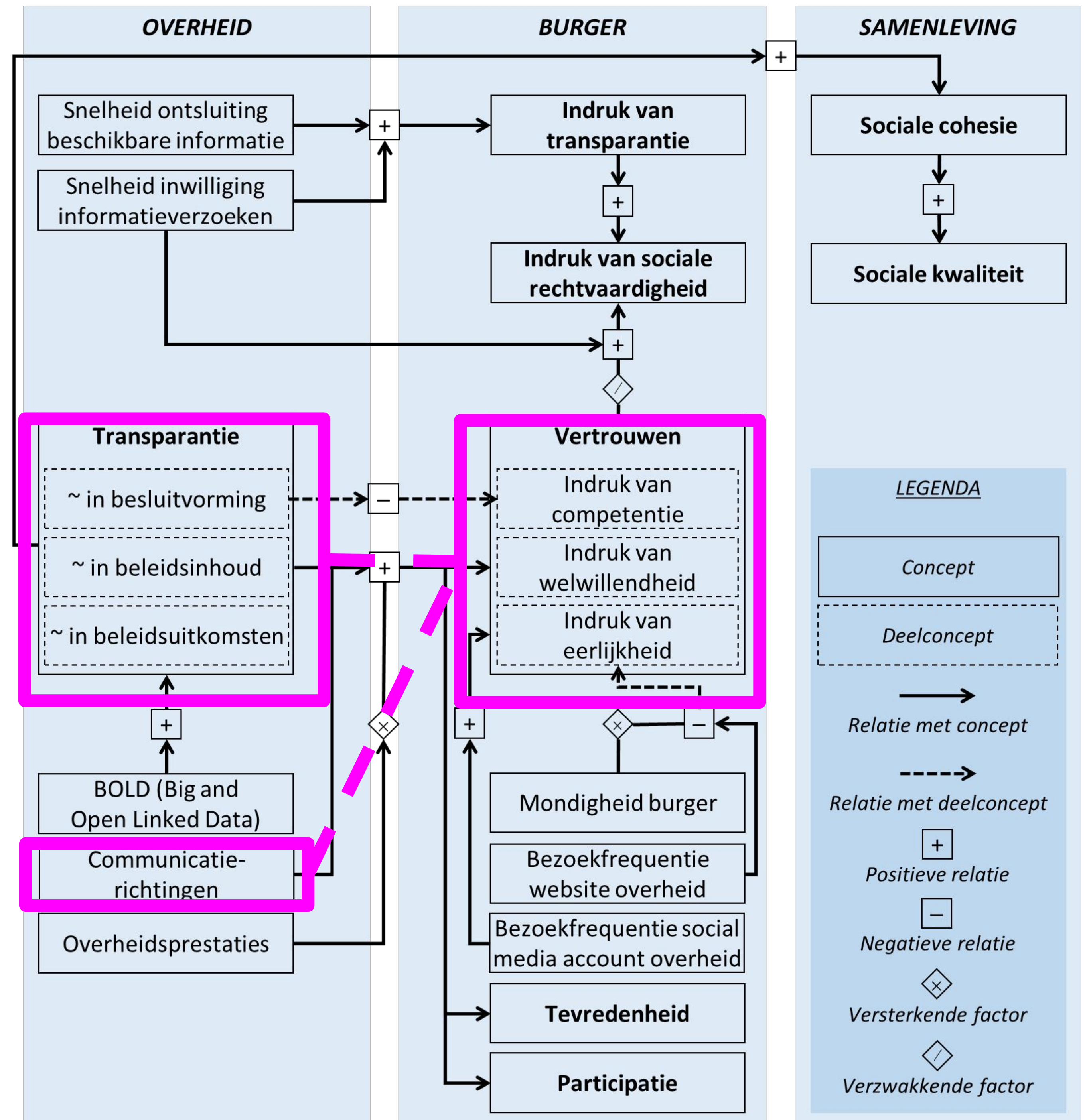
- 2 van een gemeente,
- 1 van een provincie,
- 1 van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

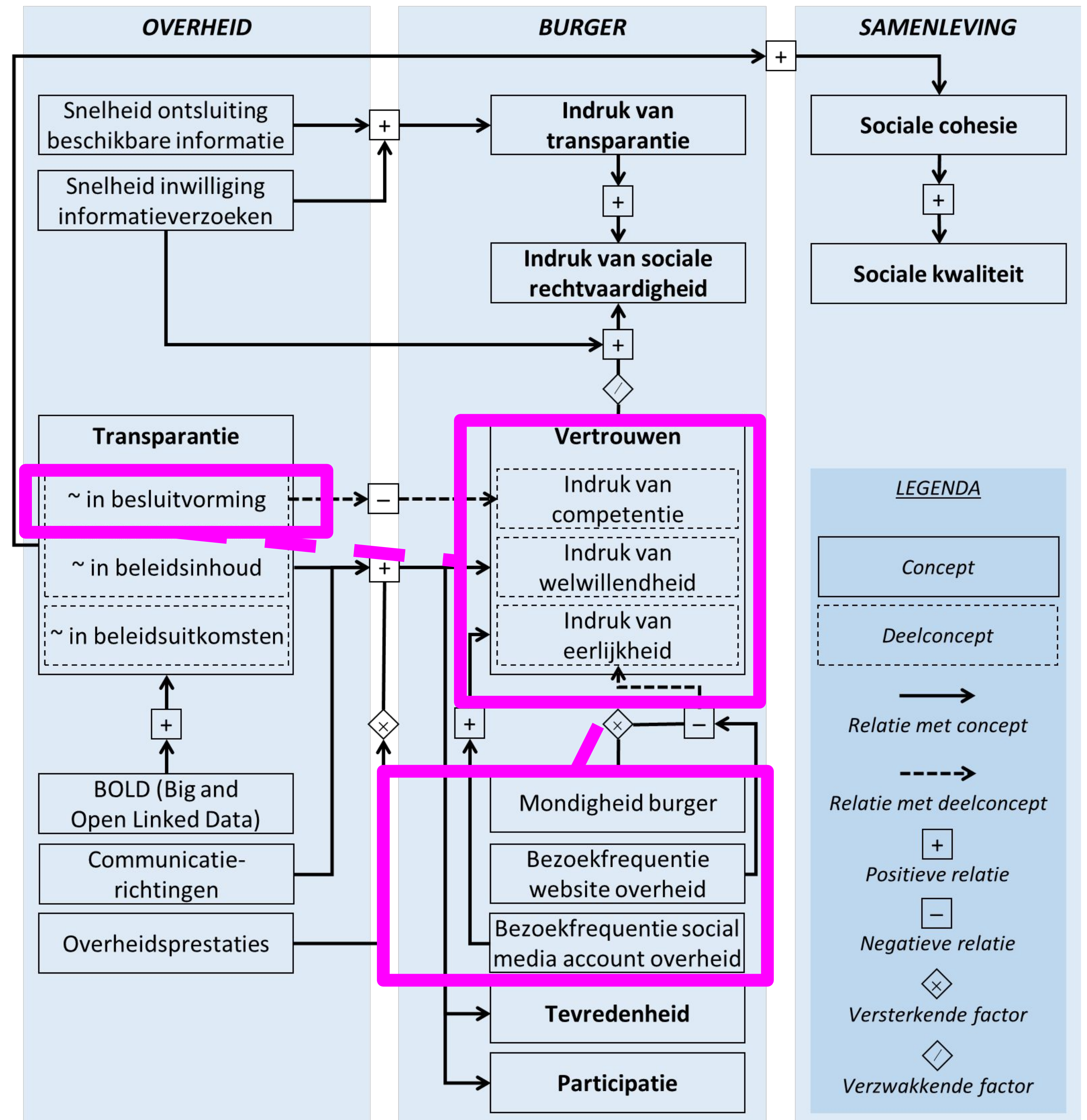
In de communicatierichtlijn sensoren zijn de volgende relaties en mediators *wel* verwerkt:

- **Transparantie** bevordert over het algemeen het **vertrouwen** van de burger in de overheid
- **Tweerichtingscommunicatie** leidt tot **meer vertrouwen**

In de communicatierichtlijn
sensoren zijn de volgende
relaties en mediators *deels*
verwerkt:

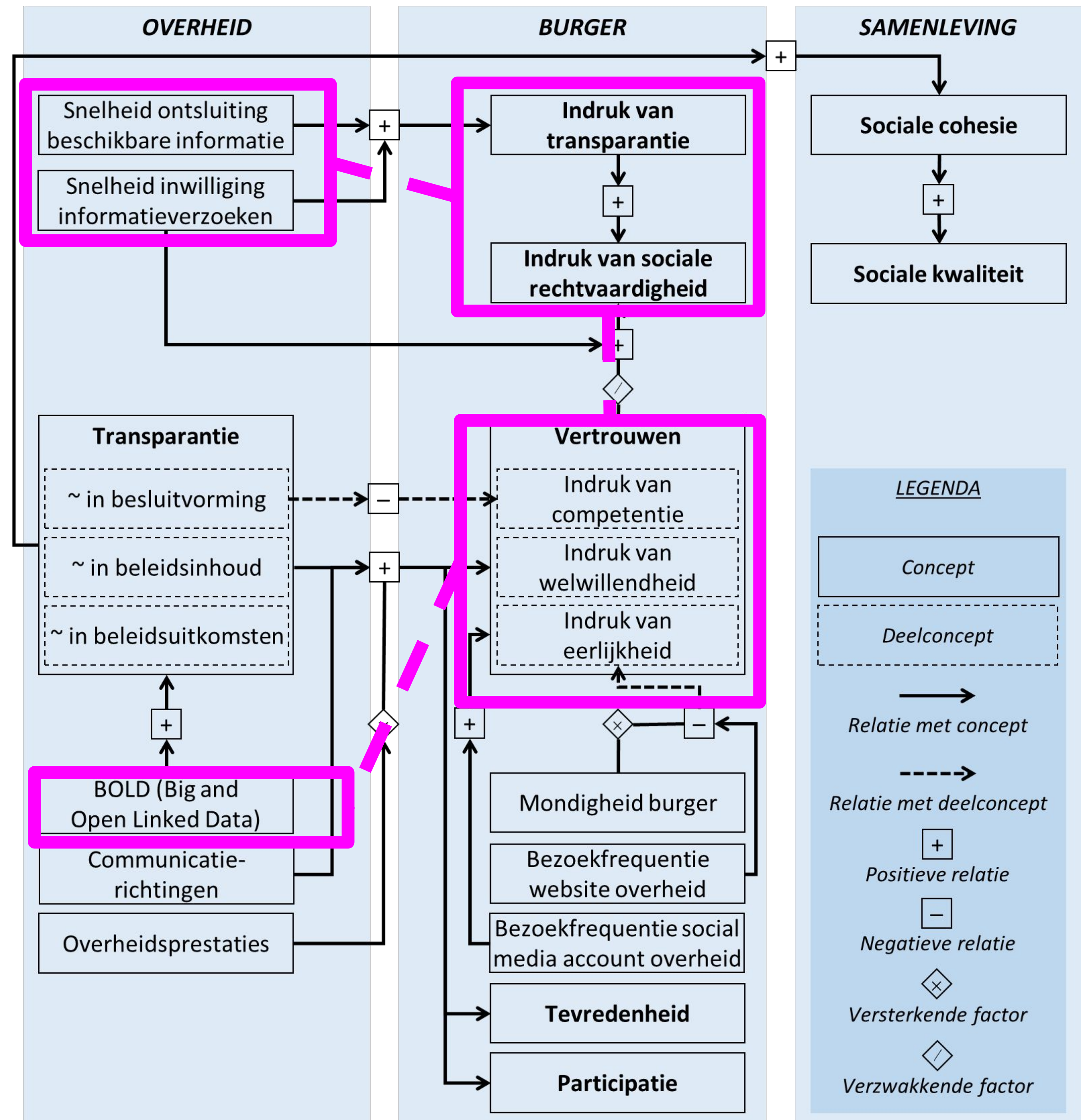
- **Meer informatie geven leidt tot minder vertrouwen**

Transparantie, vertrouwen en sociale waarden

In de communicatierichtlijn sensoren zijn de volgende relaties en mediators *niet* verwerkt:

- **Informatie sneller geven dan verwacht** geeft de burger de **indruk van transparantie**
- **Mogelijkheden bieden** voor de burger om de verwerking van privacygevoelige sensordata te beïnvloeden en zelf ook sensordata te verwerken wekken **vertrouwen**

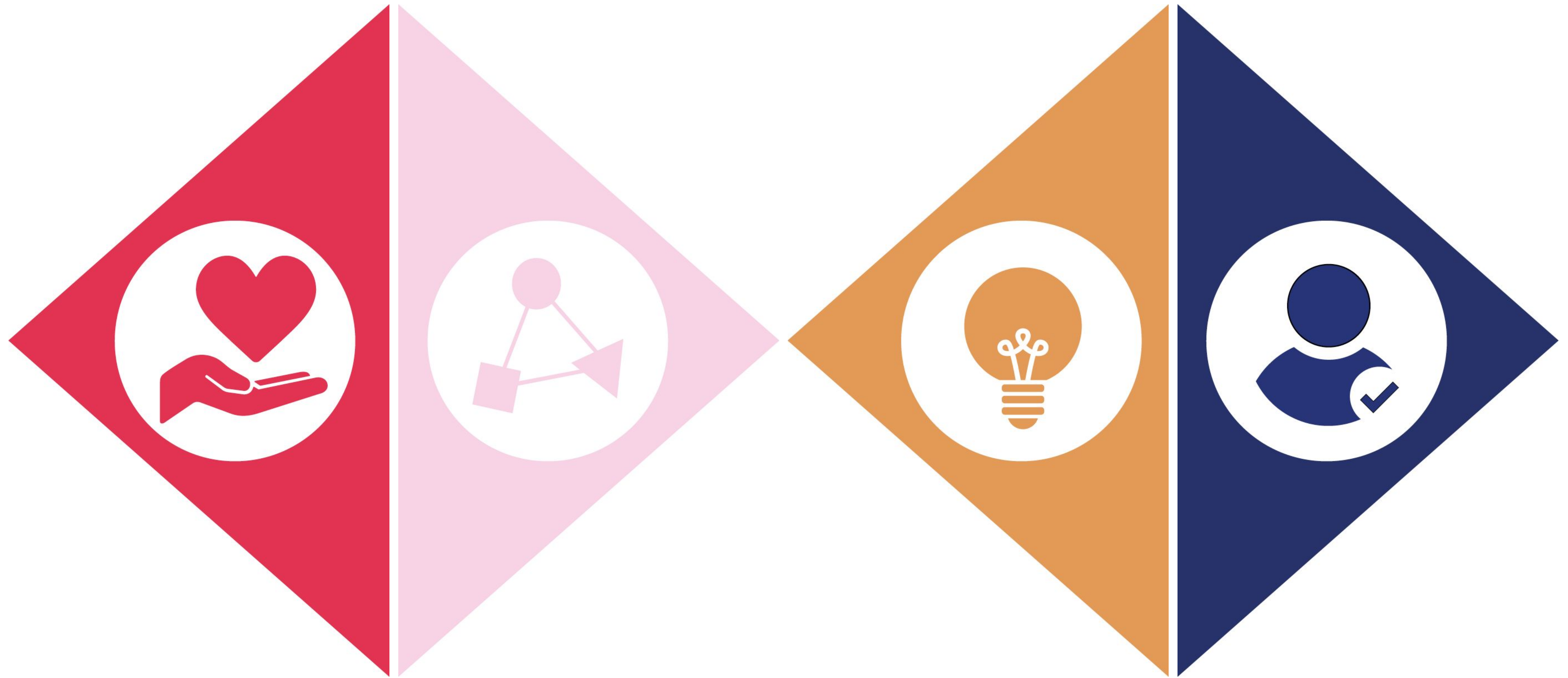

DE WERKING

Hoe kunt u aan de slag met de
communicatierichtlijn sensoren?

Rins Lindeman - Muzus

Waar is de richtlijn op gebaseerd?

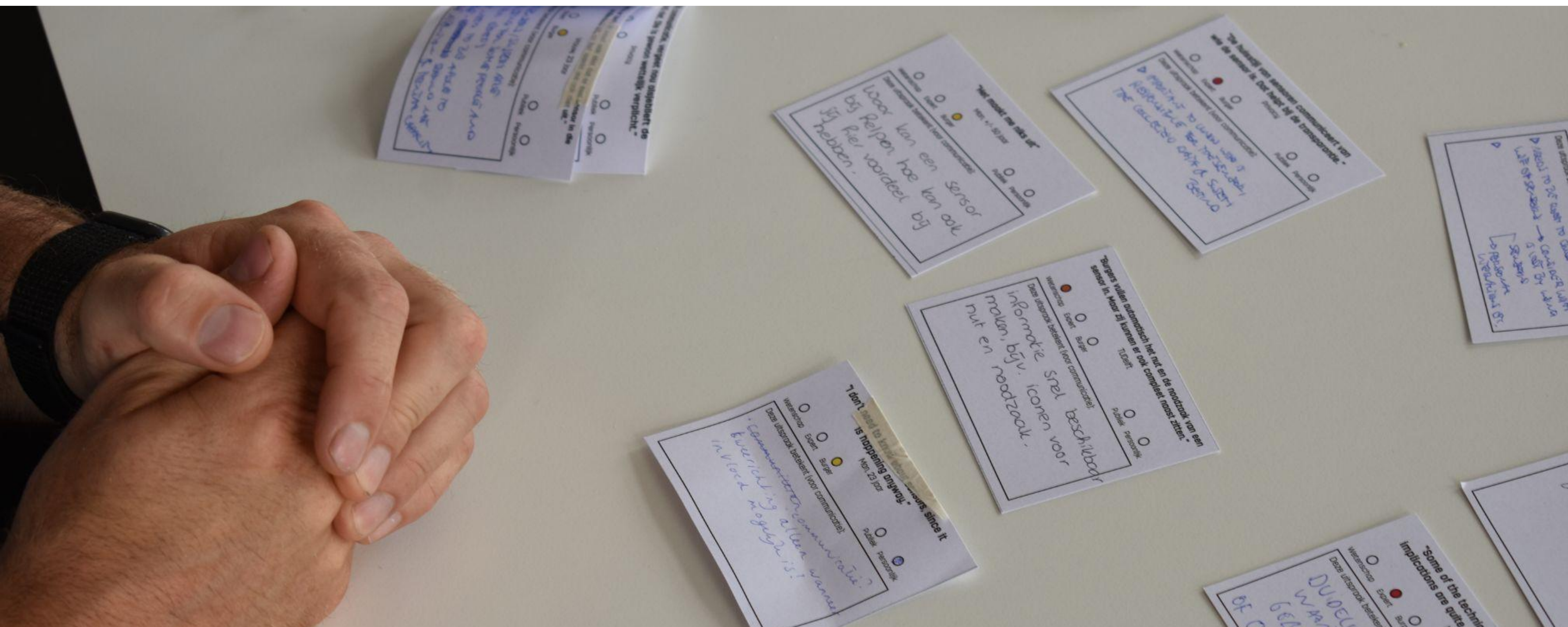
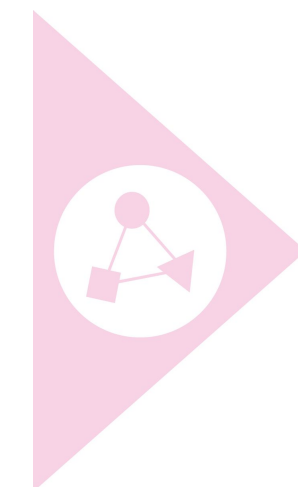
Waar is de richtlijn op gebaseerd?

Verdiepend onderzoek

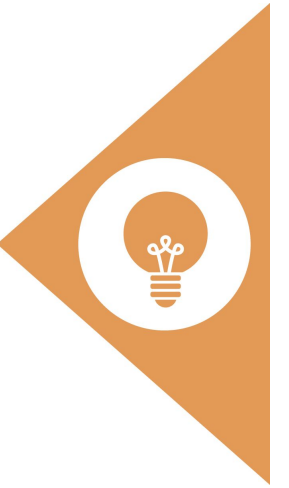
Waar is de richtlijn op gebaseerd?

Synthese

Waar is de richtlijn op gebaseerd?

Ontwerp van de richtlijn

Waar is de richtlijn op gebaseerd?

Validatie van de richtlijn

Waar is de richtlijn op gebaseerd?

Hoeveel gesprekken hebben we gevoerd?

Verdiepend onderzoek

- Zes expert interviews uit verschillende disciplines (zoals privacy en ethiek);
- Behoeft onderzoek met 26 burgers;
- Co-creatief ontwerp met 20 burgers;
- Concept testen met 37 burgers;

Validatie

- Validatie van de richtlijn met ongeveer 100 mensen uit verschillende doelgroepen.

Wat hebben we opgehaald?

Wat vertelt de richtlijn?

Behoeften Burgers

- Wat heeft betrekking op mijn leefwereld?
- Communiceer kort, maar geef mogelijkheid tot verdieping;
- Mogelijkheid tot tegenspraak organiseren.

Wat hebben we opgehaald?

Wat vertelt de richtlijn?

Doelstelling Democratie

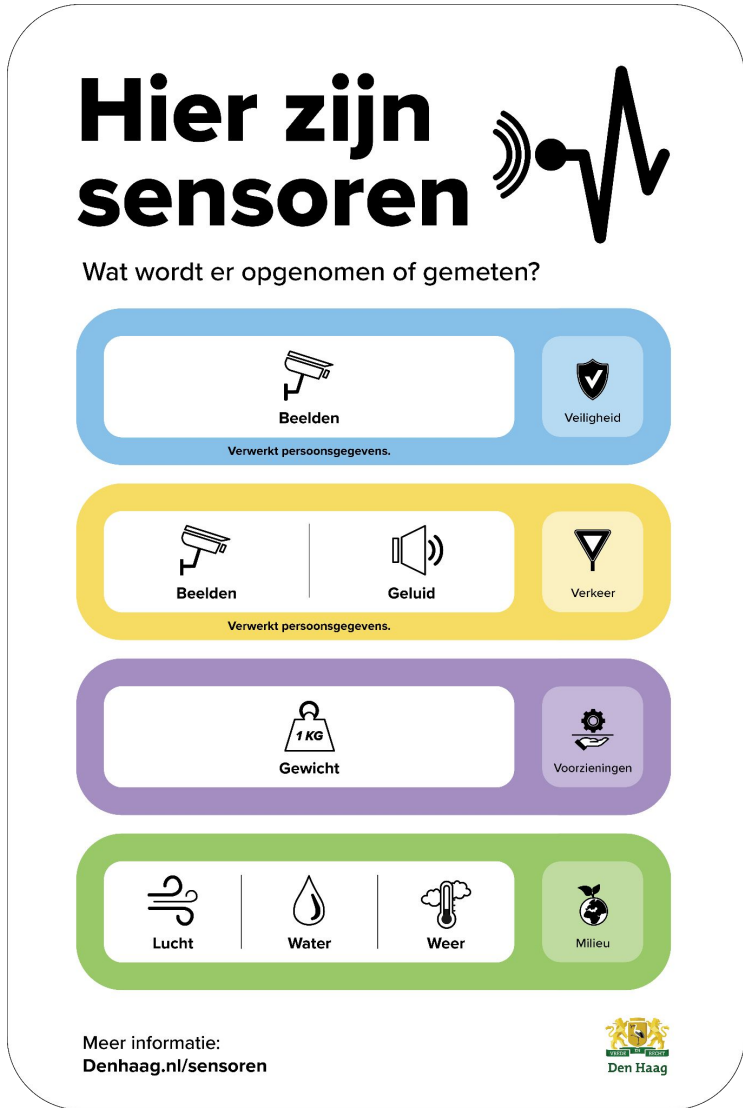
- Herkenning publieke en private sensoren;
- Kennis om mee te kunnen doen aan het democratisch debat.

Behoeften Burgers

- Wat heeft betrekking op mijn leefwereld?
- Communiceer kort, maar geef mogelijkheid tot verdieping;
- Mogelijkheid tot tegenspraak organiseren.

Wat houdt de richtlijn in?

Wat vertelt de richtlijn?

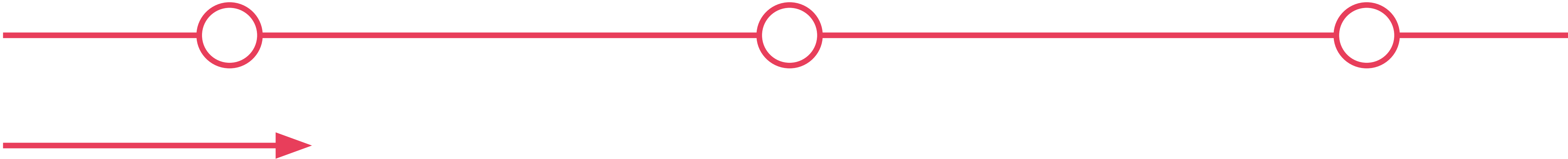
Lokaal bord

Sticker bij sensor

Infopagina

Meer verdieping

"Wat ik me afvraag: waar zitten die sensoren dan?"

Doorverwijzing

Langs alle middelen

Hier zijn sensoren

Wat wordt er opgenomen of gemeten?

Beelden

Verwerkt persoonsgegevens.

Veiligheid

Beelden

Geluid

Verkeer

Verwerkt persoonsgegevens.

Gewicht

Voorzieningen

Lucht

Water

Weer

Milieu

Meer informatie:
[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

Sensor

Verwerkt persoonsgegevens

Telt mensen

Veiligheid

[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

Telefoon: 040 2987234
Referentie: Phag-23hol-1

Zeewolde

Sensorenregister

Home Sensoren in publieke ruimte Zeewolde Privacy Informatiebeveiliging Data

Home > Sensoren in publieke ruimte Zeewolde

Sensoren in publieke ruimte Zeewolde

Sensoren zijn overal om ons heen te vinden: een camera in de winkelstraat, detectiepoortjes bij de uitgang van een winkel of een fitspaal bij een druk knipspunt. Door technologische vooruitgang wordt de manier waarop we de openbare ruimte waarnemen en registreren, steeds geavanceerder.

Dit is het sensorenregister van de gemeente Zeewolde over overheidssensoren in de publieke ruimte. Hier vindt u meer informatie over de sensoren die in Zeewolde worden gebruikt en wordt u, waar mogelijk, doorverwezen.

Op zoek naar een specifieke sensor?

Bekijk de sensoren op het [sensorsregister](#).

Meer informatie over de volgende sensoren?

Milieu

Veiligheid

Verkeer

Voorzieningen

Meer informatie sensoren en het sensorenregister?

De voorbeelden laten zien dat sensoren de gemeente kansen bieden door de grote hoeveelheid data die ze verzamelen. De gemeente Zeewolde wil en moet altijd goed blijven nadenken, de juiste keuzes maken en ervoor zorgen dat we rekening houden met mensen. Hier kunt u meer informatie vinden over het opgestelde sensorenregister, richtlijnen rondom privacy en wat u zelf met deze data kan doen.

Informatie over
het sensorenregister

Informatie over
sensoren en uw
privacy

Waar staan de iconen voor?

Sensordoelen

Voorzieningen

Verkeer

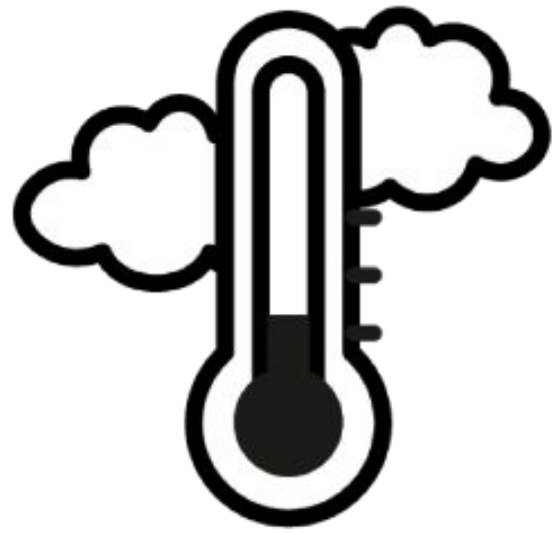
Veiligheid

Milieu

Waar staan de iconen voor?

Sensortypen

Weer

Water

Gewicht

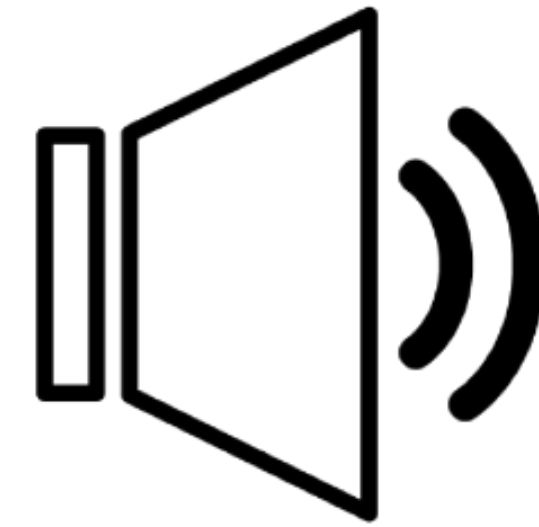
Beweging

Radiogolven

Lucht

Geluid

Beelden

Wat houdt de richtlijn in?

Lokaal bord

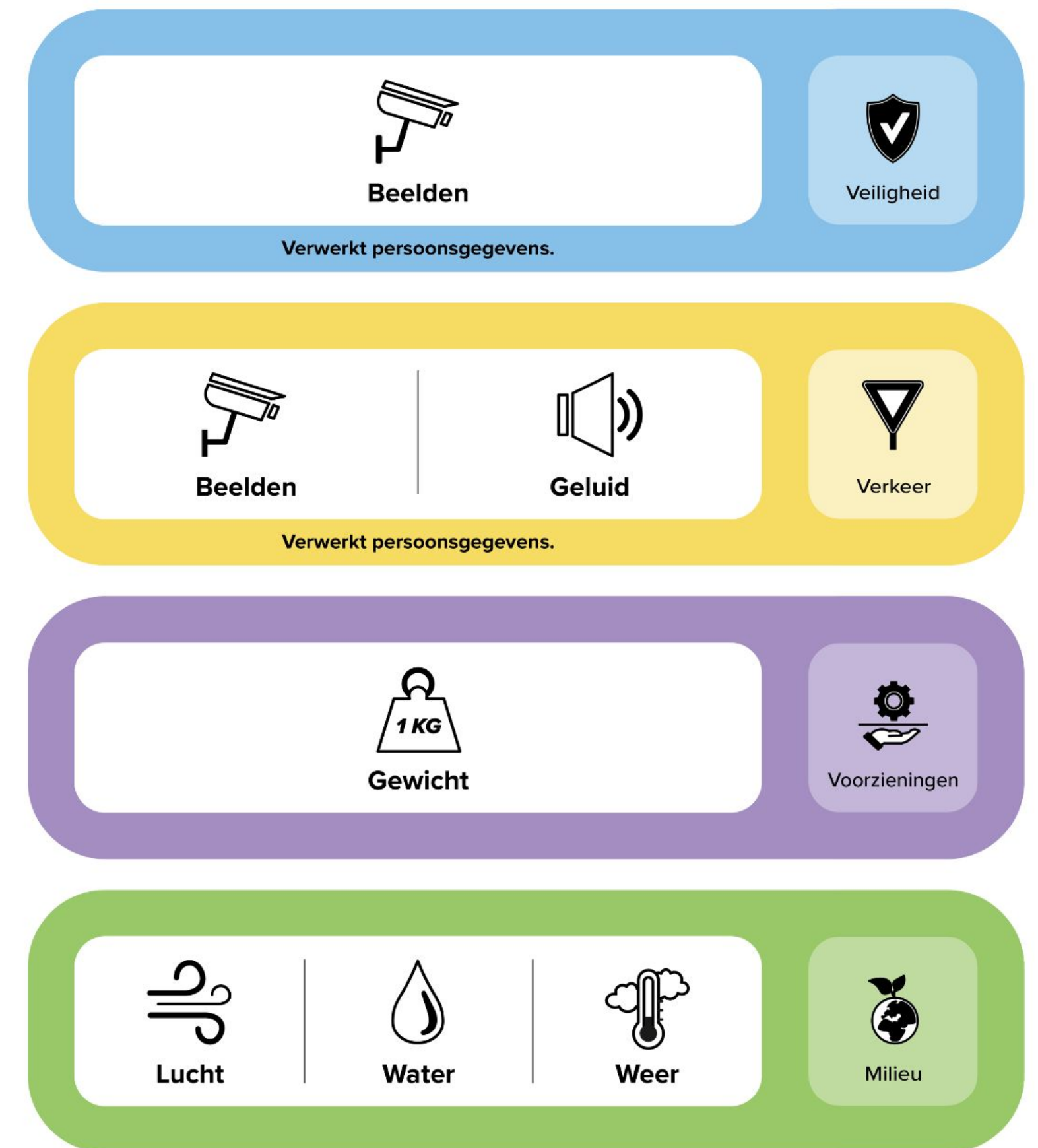
Wat communiceert het?

- Volledig overzicht welke sensoren er worden ingezet (de sensortypen, het middel);
- De reden waarom sensoren worden ingezet (het doel);
- Indicatie of een sensor persoonsgegevens verwerkt;
- Doorverwijzing en afzender.

Hier zijn sensoren

Wat wordt er opgenomen of gemeten?

Meer informatie:
[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

"Als je dit overzicht ziet, worden de kleuren ook duidelijker. De kleuren ga je op een gegeven moment ook herkennen, zeker als je het landelijk organiseert en steeds dezelfde kleuren hanteert."

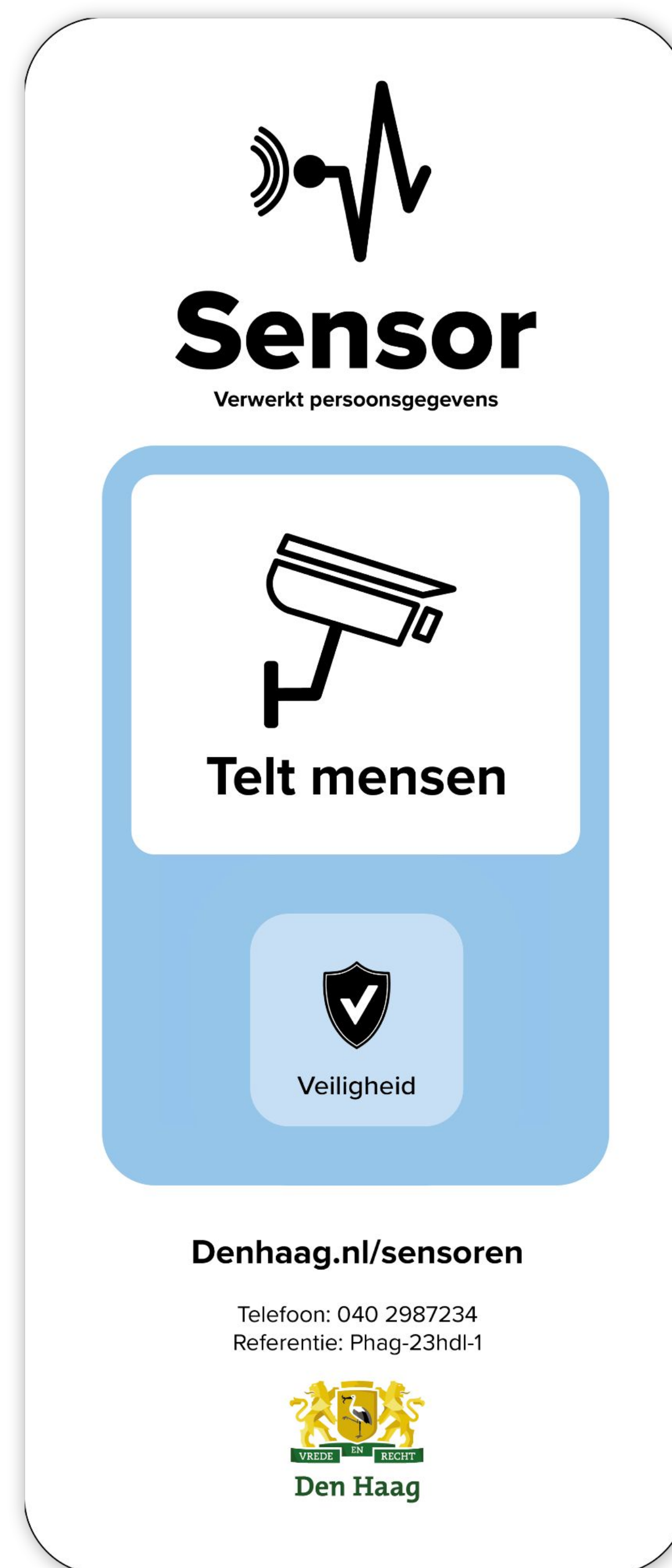

Wat houdt de richtlijn in?

Stickers

Wat communiceert het?

- Er wordt duidelijk aangegeven dat er een sensor aanwezig is. Door icoon en woord;
- Wanneer een sensor persoonsgegevens verwerkt (in welke mate dan ook), wordt dat gecommuniceerd;
- Het geeft kort aan wat de sensor doet, en welke type sensor wordt ingezet (het middel);
- Daarna communiceert het waarom het middel ingezet wordt (doel van de sensor);
- Doorverwijzing, praktische gegevens en eigenaar.

Hier worden
kentekens
opgeslagen

**"Wat zijn ze aan het doen? Waarvoor zijn
luchtsensoren? Liever een klein bordje. Dat spreekt
me meer aan dan dit grote bord."**

voor het verkeer

× Gemeente
× Amsterdam
×

[Amsterdam.nl/sensoren](https://amsterdam.nl/sensoren)

Sensor

Verwerkt persoonsgegevens

Meet
verkeersdrukke

Verkeer

[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

Telefoon: 040 2987234
Referentie: Phag-23hdl-1

Sensor

Meet
waterkwaliteit

Milieu

[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

Telefoon: 040 2987234
Referentie: Phag-23hdl-1

Sensor

Meet gewicht

Voorzieningen

[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

Telefoon: 040 2987234
Referentie: Phag-23hdl-1

Sensor

Verwerkt persoonsgegevens

Telt mensen

Veiligheid

[Denhaag.nl/sensoren](https://denhaag.nl/sensoren)

Telefoon: 040 2987234
Referentie: Phag-23hdl-1

Hier worden
kentekens
opgeslagen

**"Word jij in de gaten gehouden of
wordt er iets in de gaten
gehouden?"**

voor het verkeer

× Gemeente
× Amsterdam
×

[Amsterdam.nl/sensoren](https://amsterdam.nl/sensoren)

Hier worden kentekens opgeslagen

voor het verkeer

- × Gemeente
- × Amsterdam
- ×

[Amsterdam.nl/sensoren](https://amsterdam.nl/sensoren)

[Den Haag.nl/sensoren](https://den Haag.nl/sensoren)

Wat houdt de richtlijn in?

Stickers

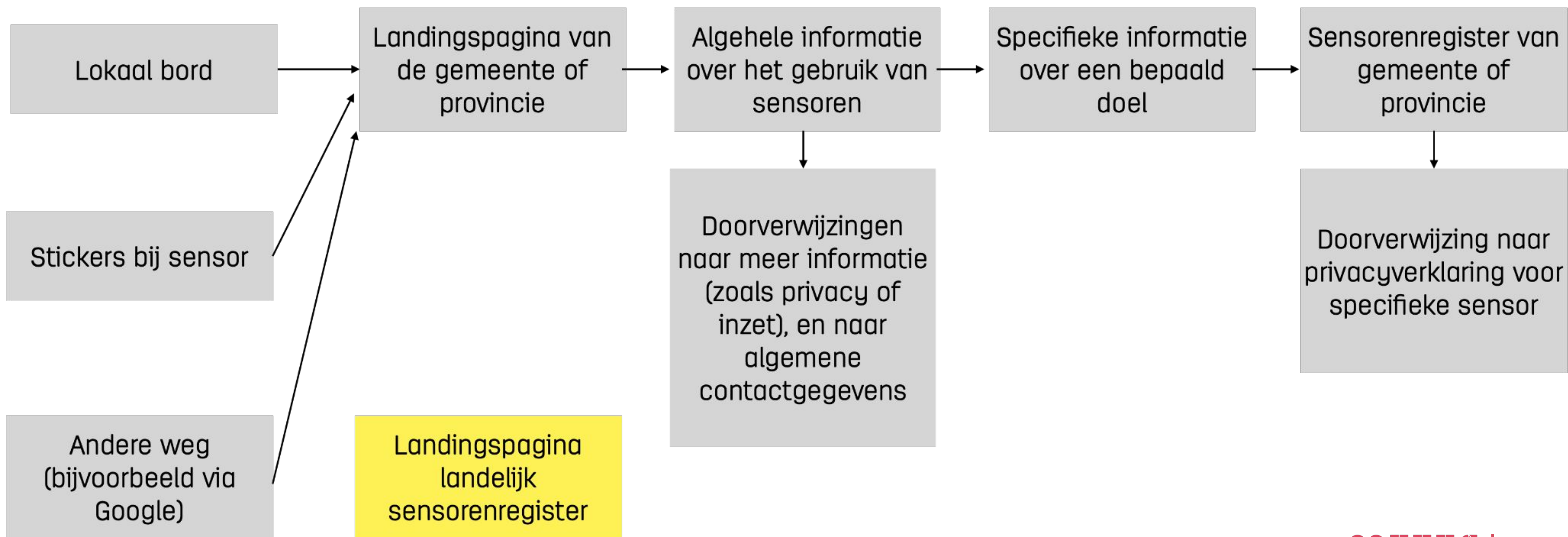
Wat communiceert het?

- Het communiceert alle verdiepende informatie over sensoren in een gemeente en/of provincie;
- Iedere gemeente/provincie heeft een eigen register en uitleg over sensoren en het gebruik hiervan;
- Bezoekers worden begeleid naar hetgeen ze op zoek zijn aan de hand van herkenbare elementen.

Flow

Hoe kom je er terecht?

Sensoren in publieke ruimte Zeewolde

Sensoren zijn overal om ons heen te vinden: een camera in de winkelstraat, detectiepoortjes bij de uitgang van een winkel of een flitspaal bij een druk kruispunt. Door technologische vooruitgang wordt de manier waarop we de openbare ruimte waarnemen en registreren, steeds geavanceerder.

Dit is het sensorenregister van de gemeente Zeewolde over overheidssensoren in de publieke ruimte. Hier vindt u meer informatie over de sensoren die in Zeewolde worden gebruikt en wordt u, waar mogelijk, doorverwezen.

Op zoek naar een specifieke sensor?

Bekijk de sensoren op het [sensorenregister](#) .

Meer informatie over de volgende sensoren?

"Kan je ook de gegevens die de sensor meet inzien? Dat zou ik wel willen weten, met daarbij de waardes waarbinnen de metingen wettelijk mogen liggen. Ik woon misschien wel dicht bij die sensor."

Sensoren in publieke ruimte

Sensoren zijn overal om ons heen te vinden: een camera in de winkelstraat, detectiepoortjes bij de uitgang van een winkel of een flitspaal bij een druk kruispunt. Door technologische vooruitgang wordt de manier waarop we de openbare ruimte waarnemen en registreren, steeds geavanceerder.

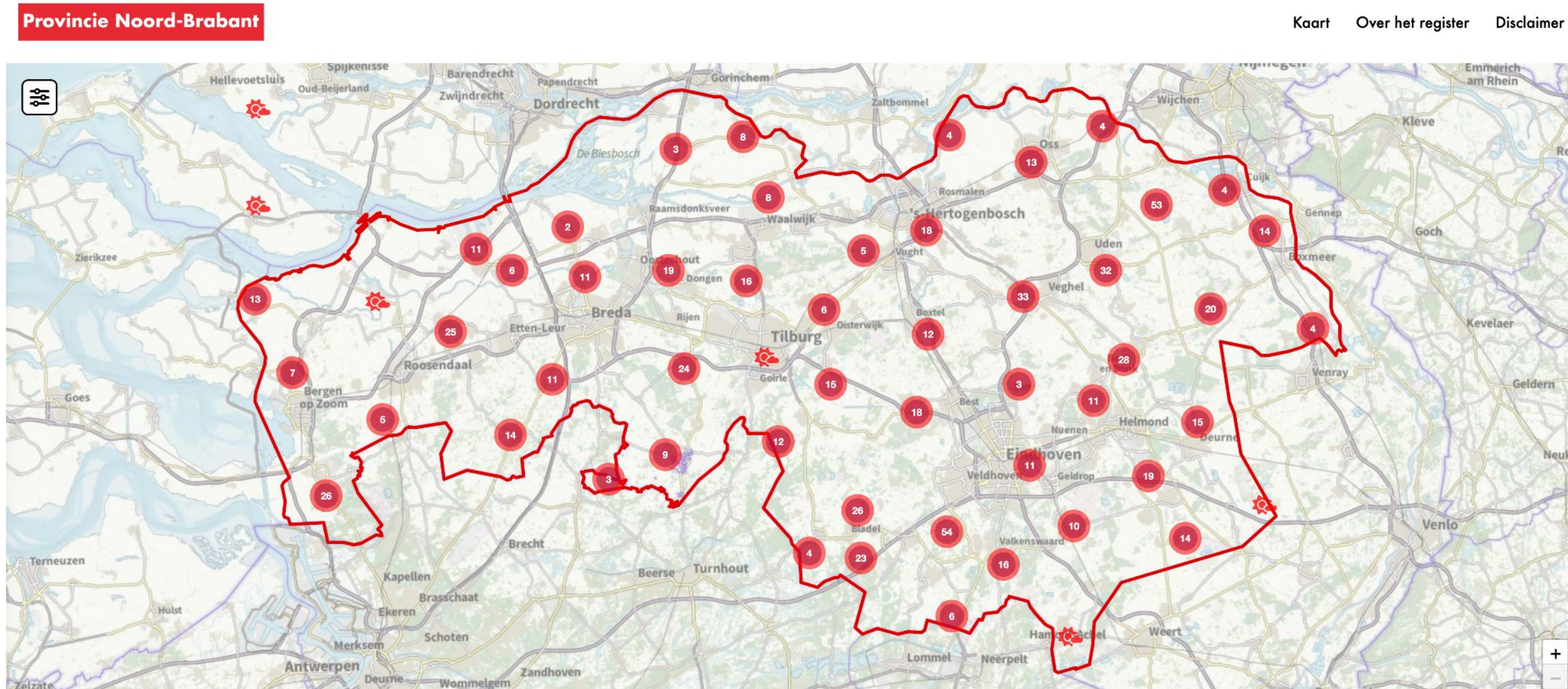
Dit is het sensorenregister van de gemeente Zeewolde over overheidssensoren in de publieke ruimte. Hier vindt u meer informatie over de sensoren die in Zeewolde

Op zoek naar een specifieke sensor?

Sensornaam

Hoe start je een register?

Een voorbeeld

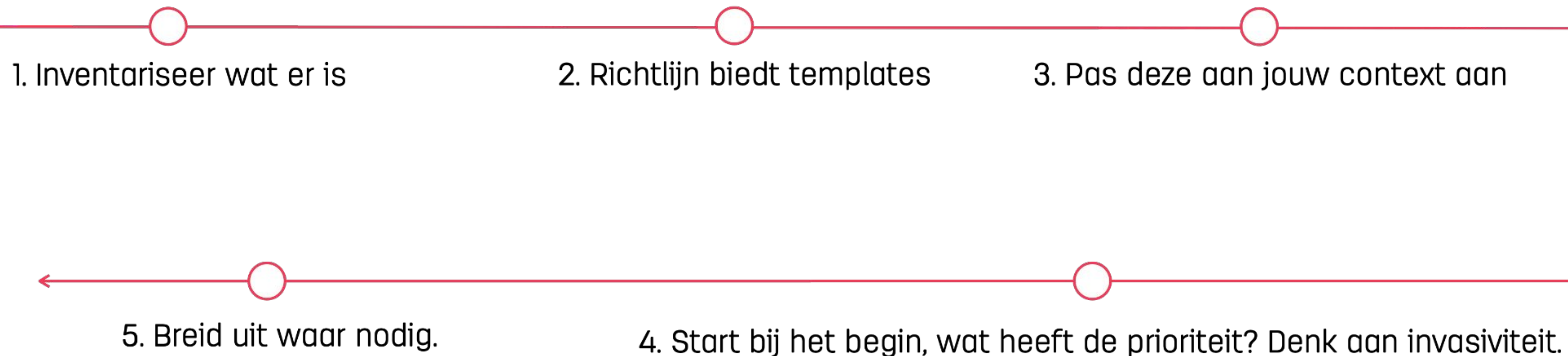
<https://www.wecity.nl/nl>

Hoe kun je er mee aan de slag?

Wat zijn de eerste stappen?

De communicatierichtlijn is een advies

Onderstaande stappen zijn in combinatie met het sensorenregister (of een deel daarvan).

HOE GAAN WE VERDER?
Wat gaan we nog doen?

Hoe gaan wij verder?

Praktische haalbaarheidstest met Versie 1.0 en nogmaals valideren

1. Meerdere pilots nav de richtlijn in Den Haag, Amsterdam en Utrecht van mei t/m september 2024.
2. Blijf op de hoogte van het verloop en resultaten van deze pilots via de **gemeentelijke websites** en/of via de **nieuwsbrief** en **LinkedIn** van het **Responsible Sensing Lab**.

Scan de QR code of ga naar www.responsibleensinglab.org en meld je aan voor onze 3-maandelijkse nieuwsbrief onderaan de pagina.

Praktische aspecten

Wat moet je weten om te beginnen?

Waar vind ik de richtlijn?

NOG ONDER VOORBEHOUD

Binnenkort staat deze op <https://toolkitaal.gebruikercentraal.nl/>

Waar kun je dan nu terecht?

Als je aan de slag wil stuur een **mail aan het Responsible Sensing Lab** rsl@ams-institute.org t.a.v. Anouk Wieleman met als subject 'Communicatierichtlijn Sensoren'.

Vragen?

En hulpvraag

Vragen?

Stel ze nu, of mail naar Responsible Sensing Lab rsl@ams-institute.org t.a.v. Anouk Wieleman met als subject 'Communicatierichtlijn Sensoren'.

Hulpvraag

- Wat vind je van deze richtlijn?
- Is de richtlijn direct bruikbaar als je de ontwerpbestanden en handleiding in handen hebt?
- Heb je een nieuw of lopend project waarin je de richtlijn wil toepassen?
- Welke reactie verwacht je van collega's en van de inwoners bij jouw gemeente?

Dank voor jullie aandacht!